

Aan: de leden van het ontwikkelteam burgerschap Curriculum.nu
Betreft: reactie NVLM op *conceptvisie ontwikkelteam burgerschap*

Breda, 24 april 2018

Geachte leden van het ontwikkelteam Burgerschap,

De Nederlandse Vereniging van Leraren Maatschappijleer (NVLM) maakt zich al langer hard voor een doorlopende leerlijn democratisch burgerschap van PO/SO naar VO/VSO (en mbo). We zijn dan ook blij dat u zich buigt over de invulling van zo'n doorlopende leerlijn in het kader van Curriculum.nu. Wij reageren graag op de conceptvisie die u heeft geschreven. Het is een meer fundamentele reactie op de hoofdlijnen van het document, vandaar dat wij ervoor hebben gekozen onze reactie niet via het feedbackformulier in te sturen.

Meer duidelijkheid wenselijk

Het formuleren van een visie voor het leergebied burgerschap lijkt ons een uitdagende taak, omdat er veel verschillende opvattingen over bestaan en omdat er – minder dan bijvoorbeeld bij Mens & Maatschappij - sprake is van een bestaande invulling in het curriculum. Burgerschap is nu immers “alleen geëxpliciteerd in het vak maatschappijleer¹”. Voor het overige bestaat er op dit moment vooral veel onduidelijkheid over de aanpak en inhoud van het burgerschapsonderwijs.

We zijn van mening dat de conceptvisie die onduidelijkheid niet wegneemt. We hadden gehoopt dat u zou aansluiten bij de tweedeling die de Onderwijsraad in 2012 maakte: ten eerste kennis over de democratische rechtsstaat en de spelregels die hieraan ten grondslag liggen en ten tweede identiteitsontwikkeling: reflectie op eigen idealen, normen en waarden en de eigen positie in de samenleving. Op het terrein van identiteitsontwikkeling moeten scholen de vrijheid houden om zelf te bepalen hoe ze invulling geven aan het burgerschapsonderwijs. Als het gaat om de democratische rechtsstaat kan wel veel meer invulling worden gegeven aan een landelijk curriculum. In zijn pamflet *Het Wilhelmus voorbij* geeft Bram Eidhof een mooie eerste aanzet door de democratische rechtsstaat te noemen als de basis voor nationale consensusdoelen. Vervolgens noemt hij de vier functies van de rechtsstaat, kennis van de Grondwet en inzicht in de werking van de democratische rechtsstaat.

Persoonsvorming of burgerschapsvorming?

Eidhof maakt onderscheid tussen persoonlijke doelen van leerlingen, schoolspecifieke doelen die samenhangen met de waardeoriëntatie van de school en bovengenoemde nationale consensusdoelen. Het ligt voor de hand dat Curriculum.nu zich op die laatste categorie doelen richt, over de persoonlijke doelen en de schoolspecifieke doelen kan en moet in een landelijk curriculum niet veel worden vastgelegd.

Het valt ons echter op dat u in de conceptvisie vooral veel aandacht schenkt aan de persoonlijke doelen (“persoonsvorming en identiteitsontwikkeling”, “leerlingen moeten verkennen wie ze zijn”, “manieren van jezelf kennen”) en aan wat schoolspecifiek is (“ruimte geven aan de scholen”, “uiteindelijk is het aan de school een samenhangend en planmatig onderwijsaanbod te formuleren”). Hoewel staatssecretaris Dekker in zijn brief van 7 juli 2017 naar aanleiding van de Kamermotie Rog c.s. aangeeft dat er “voor persoonsvorming geen bouwstenen worden ontwikkeld”, lijkt persoonsvorming in de conceptvisie via een achterdeur terug te keren in het curriculum.

¹ Munniksmas, Dijkstra, Veen, van der, Ledoux, Werfhorst, van der & Dam, ten (2017).

Elementen die thuishoren in het landelijke curriculum worden ook wel genoemd, maar twee keer als een 'ten slotte': zowel bij de passage over de hoofddoelen van het onderwijs als in deel B over de inhoud van het leergebied komen democratie, mensenrechten en de grondwet als laatste aan bod. Dit baart ons zorgen. Wij zijn van mening dat deze elementen de leidraad moeten zijn voor het ontwikkelteam, om zo te kunnen komen tot een doorlopende leerlijn democratisch burgerschap die voor alle scholen van Nederland richtinggevend is. Samengevat: de democratische rechtsstaat als een 'ten eerste' van burgerschapsvorming en niet als een 'ten slotte'.

Wij denken graag met u mee om het onderscheid tussen wat persoonlijke doelen zijn, wat aan de school is en wat tot het landelijke curriculum zou moeten behoren beter in de visie tot uitdrukking te laten komen.

Andere opvallende punten

Een aantal andere punten die ons opvielen in de conceptvisie:

- In deel A wordt een aantal maatschappelijke ontwikkelingen genoemd die – zo zonder bronvermelding - vrij willekeurig gekozen op ons over komen. Waarom zijn juist deze ontwikkelingen relevant voor burgerschap? Waarom moet burgerschap bijvoorbeeld bijdragen aan bewustwording rond duurzaamheid? Je kunt net zo gemakkelijk beargumenteren dat dit een politieke keuze is, waarover kritische burgers van gedachten mogen verschillen.
- In deel A staat ook dat leerlingen een humane houding moeten ontwikkelen ten opzichte van anderen. Wij denken dat dit als doel van alleen het burgerschapsonderwijs erg hoog gegrepen is, dit kan hooguit het doel zijn van opvoeding en onderwijs in het algemeen. Een humane houding ontwikkelen valt – net als het bevorderen van zelfredzaamheid (één van de consultatievragen) niet alleen onder de burgerschapsopdracht, het is een algemene taak van het onderwijs.
- De brede vaardigheden op pagina 4 vinden wij vrij vaag en onduidelijk geformuleerd. Ze worden zo breed geformuleerd dat ze eigenlijk nietszeggend worden. Ook hier missen we een bronvermelding: van wie is deze driedeling afkomstig?

In plaats van de humane houding en de brede vaardigheden denken wij dat het goed mogelijk is een aantal vaardigheden en houdingen te benoemen en beschrijven die essentieel zijn voor het leven in en onderhouden van een democratische rechtsstaat. Deze vaardigheden en houdingen zijn ook relevant in andere leergebieden.

We hopen in deze brief op de meeste consultatievragen antwoord te hebben gegeven. Voor wat betreft de kennis van het religieuze leven zijn wij van mening dat deze kennis zowel binnen Burgerschap als binnen Mens & Maatschappij zijn plaats moet hebben. Participatie in de pluriforme samenleving is immers niet goed mogelijk zonder deze kennis.

Bij de eerste driedaagse van het ontwikkelteam M&M werden wij uitgenodigd om met de leden van het ontwikkelteam van gedachten te wisselen. Wij komen ook graag bij uw ontwikkelteam langs als u in de volgende driedaagse aan de slag gaat met de herziening van de visie en de vervolgstappen.

Met vriendelijke groet,

Namens de Nederlandse Vereniging van Leraren Maatschappijleer,

Hans Teunissen, voorzitter